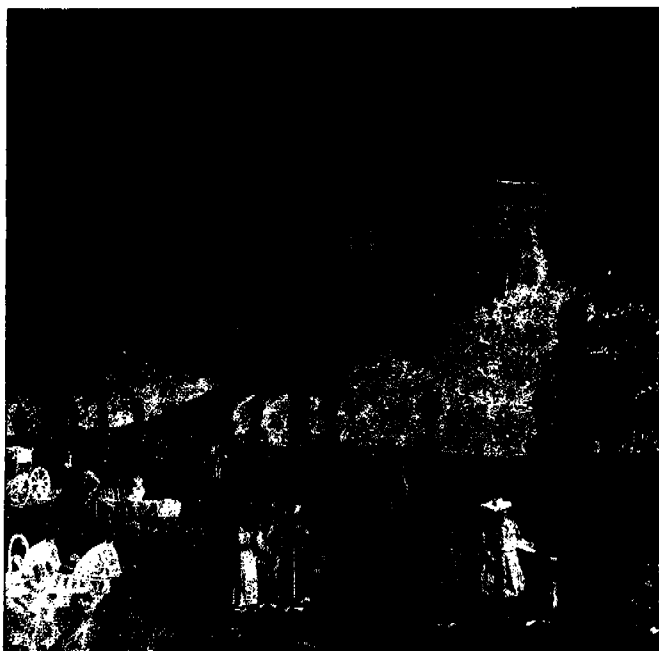

کتابخانه عمومی لنین

زهره میرحسینی

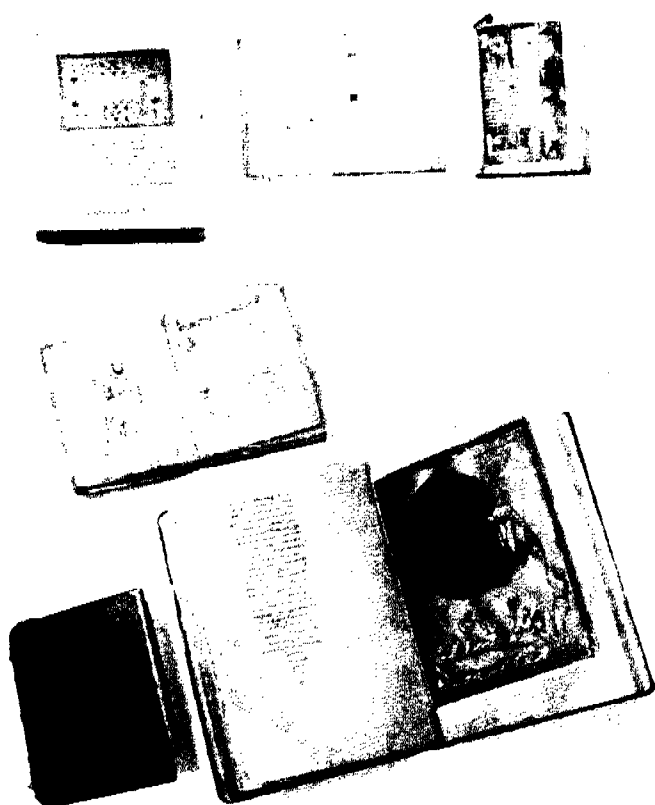

بزرگترین کتابخانه شوروی با سی و نه
میلیون جلد کتاب ده‌ها مخزن و چند
گنجینه منحصر به فرد

کتابخانه عظیمی که اکنون نام کتابخانه لنین را بر خود دارد در اصل به سال ۱۸۶۲ افتتاح شده است و در واقع اولین کتابخانه عمومی در روسیه تزاری بوده است که بعد از انقلاب اکتبر به کتابخانه ملی شوروی تبدیل شده است. این بنای زیبا، که از زیباترین بناهای موجود در شهر مسکوست در نزدیکی کاخ کرملین قرار دارد، در قرن هجده توسط معمار روس باقراوف طراحی و بنا شد و در ابتدای ساختمان موزه مردم شناسی بوده است. اسم رسمی این بنا کتابخانه موزه عمومی مسکو و سپس موزه رومیانتف و کتابخانه رومیانتسف بوده است. یک کلیسا در داخل این بنا وجود دارد، در اصل تنها کتابخانه جهان است که کلیسایی نیز در خود دارد. نام رومیانتسف در اصل نام مردی است که مجموعه کتاب‌های خود را به این موزه اهدا کرد و به آن هویت یک کتابخانه نیز بخشید.

اولین تالار مطالعه این کتابخانه با گنجایش ۱۰ نفر در ۱۸۶۳ ایجاد شد. اما در اثر استقبال مردم و علاقمندان کتاب تالار مطالعه دیگری در سال ۱۸۷۹ افتتاح شد. در سال ۱۹۱۵ در ساختمان مرکزی کتابخانه یک تالار مطالعه با گنجایش ۳۰۰ نفر گشایش یافت. در زمان انقلاب اکتبر این کتابخانه ۹۰۰۰۰ مراجعه کننده در سال داشت و حدود سیصد هزار کتاب و نشریه رایه امانت داده است.

در حال حاضر کتابخانه لنین ۱۸ تالار مطالعه دارد که بزرگترین آنها تالار مطالعه مربوط به کتابخانه علوم انسانی است. اتاق مطالعه مخصوص تحقیق که بخش کتاب‌های مرجع در نزدیکی آن است، اتاق مطالعه نقشه‌های جغرافی و اتاق مطالعه پزشکی و نشریات ادواری از دیگر تالارهای بزرگ عمومی این کتابخانه هستند. در تالار مطالعه عمومی این کتابخانه و کتاب‌های جدید در قفسه‌های شیشه‌ای در معرض دید عموم قرار می‌گیرند. جالب اینجاست که در شهریور ماه سال ۱۳۷۰ کتاب‌های جدید فارسی موجود در این اتاق - که طبعاً به مجموعه کتاب‌های این کتابخانه

خواهند پیوست و جزو مجموعه کتاب‌های زبان فارسی آن طبقه‌بندی خواهند شد عبارت بودند از:

- شناسایی منابع و مأخذ تاریخ ایران به نوشته عزیزالله بیات

- ایل‌ها، چادر نشینان و طوایف عشایری از ایرج افشار

- تاریخ کرمان از احمدعلی خان وزیری

- مدرس، بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی

- قصران، از سلسله انتشارات انجمن آثار ملی

- اسناد محرمانه وزارت خارجه بریتانیا

- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از سید جلال‌الدین

مدنی.

تالارهای مطالعه این کتابخانه در حال حاضر گنجایش ۲۳۰۰

نفر را دارد.

دوره‌های گسترش کتابخانه

بعد از انقلاب اکبر کتابخانه لنین رشد و گسترش خود را آغاز می‌کند. در سال ۱۹۲۱ کتابخانه اهمیت و اعتباری ویژه می‌یابد و به گنجینه آثار خارجی اهمیت بیشتری می‌بخشد و تبادل بین‌المللی کتاب آغاز می‌شود. در سال ۱۹۲۴ کتابخانه به نام لنین نامگذاری می‌شود و این مصادف است با مرگ او، اما در عین حال در همین سال است که کتابخانه لنین به عنوان کتابخانه ملی شوروی شناخته می‌شود و به یکی از مراکز آموزشی، تحقیقاتی و فرهنگی کشور بدل می‌شود. طی این سال‌ها، یعنی نزدیک به هفتاد سال،

مخزن این کتابخانه رشد و توسعه گول آسا داشته است و به غنا و عظمت آن بسیار افزوده شده است و تجهیزات کتابخانه مرتباً با رشد تکنولوژی تغییر و تحول یافته است. در حال حاضر مخزن این کتابخانه در ساختمانی جداگانه در کنار ساختمان اصلی کتابخانه در ۱۹ طبقه نگهداری می‌شود.

در سال ۱۹۸۵ بازسازی کتابخانه شروع شد. ساختمان جدید کتابخانه در مرکز مسکو ساخته شده است.

از هر جلد کتابی که در کشور منتشر می‌شود سه نسخه به کتابخانه ارسال می‌شود. در حال حاضر کتابخانه گنجینه‌ای بالغ بر ۳۹ میلیون جلد کتاب به ۲۴۷ زبان مختلف را در خود دارد که از این تعداد ۲۶ میلیون به زبان روسی و بقیه به زبان‌های خارجی، از جمله به زبان‌های ملیت‌های مختلف اتحاد جماهیر شوروی است. از جمله مجموعه‌های بسیار ارزشمند و کامل این کتابخانه جدا از مجموعه انتشارات کشورهای سوسیالیستی و مجموعه اسناد و پایان‌نامه‌های تحصیلی دانشگاه‌های سراسر اتحاد جماهیر شوروی و نسخه‌ای از میکروفیلم‌ها و غیره، مجموعه ادبیات سوئدی و ژاپنی (که در نوع خود بی‌نظیر هستند)، مجموعه نشریات ادواری، در سراسر جهان، انتشارات امریکایی، انگلیسی و فرانسوی، مجموعه آثار مربوط به کتابداری و کتابشناسی است، که به ویژه این آخری در نوع خود منحصر به فرد است. کتابخانه دارای مخزنی از نسخ خطی مربوط به قرون یازده و دوازده میلادی، نقشه‌های جغرافیایی قرون متمادی، متن اصلی سفرنامه‌های

قدیمی، کتب مربوط به نجوم و پزشکی و زیست‌شناسی و متن اصلی و دستنوشته‌های موسیقی و دفترچه نت آثار بزرگ موسیقی شوروی و جهان و نیز يك نسخه تاریخی و منحصر به فرد از کتاب مقدس، تقریر شد. به سال ۱۰۹۲ میلادی است. علاوه بر این نسخ متعدد تاریخی دیگری از کتاب مقدس مربوط به ادوار تاریخی گوناگون در این بخش وجود دارند.

در يك بخش جالب این کتابخانه، حدود يك میلیون عکس منحصر به فرد تاریخی در چند مجموعه گردآوری شده است و همراه با این عکس‌های تاریخی، نسخ قدیمی و چاپ‌های روسیه پوسترها، حکاکی‌ها، کارت پستال‌های قدیمی و البوم‌های هنرهای ترسیمی در این بخش نگهداری می‌شوند که در نوع خود یگانه و بی‌همتاست. در بخشی دیگر که به این مخزن وابسته است و مخزن موسیقی نام دارد، مجموعه دفاتر نت، متن اصلی آثار بزرگ، صفحات موسیقی ملل و چیزی حدود یکصد و سی هزار صفحه موسیقی حفظ و نگهداری می‌شود.

بخش حفاظت آثار که به مرمت و ضد عفونی این مجموعه عظیم اشتغال دارد در نوع خود در جهان یگانه است و به کتابخانه‌های کشورهای دیگر نیز خدمات خود را عرضه می‌کند.

از دریچه آمار

کتابخانهٔ لنین روزانه ۷۰۰۰ مراجعه کننده دارد و سالانه ۲۰۰۰۰۰ مورد اطلاعات به افراد و سازمان‌ها و موسسات اتحاد

جماهیر شوروی و کشورهای خارجی، بر طبق درخواست و نیاز آنها، می‌دهد. سالانه ۱۲ میلیون کتاب به امانت داده می‌شود و سالانه بیش از ۳۰۰ نمایشگاه معرفی کتاب و نشریات در آن برگزار می‌شود.

در سال ۱۹۸۳ يك موزه کتاب در کتابخانه گشایش یافت که گنجینه دانش بشری را از شرق قدیم تا به امروز دنبال می‌کند. کتابخانه يك بخش به عنوان دائرةالمعارف بزرگ برای سیاستمداران، دانشمندان و متخصص‌ها تشکیل داده است که به کار تبادل اطلاعات در سطح بین‌المللی می‌آید. بخش مبادله کتاب این کتابخانه از طریق سیستم امانت و تامین کتاب در سطح کتابخانه‌های بین‌المللی می‌تواند کتاب مورد نیاز فرد را - در صورتی که در کتابخانه موجود نباشد - بیابد و یا نسخه‌ای تصویری از آن تهیه کند.

از سال ۱۹۵۹ این کتابخانه یکی از اعضای فعال ایفلا است و در چهارچوب برنامه‌های ایفلا فهرست‌های متعددی تهیه و منتشر کرده است. کتابخانهٔ لنین به تازگی يك بخش کامپیوتری ایجاد کرده است که برگردان‌ها مرحله به مرحله وارد سیستم کامپیوتری می‌شوند. تا فهرستگان آن به سیستم کامپیوتری بدل شود. این سیستم کامپیوتری بر مبنای سیستم VTLS ایالات متحده طرح‌ریزی و اجرا شده است تا بتواند با شبکه‌های بین‌المللی کتابخانه‌های عمومی در سطح جهان ارتباط داشته باشد.

گزارش پنجاه و هفتم کتابداران (ایفلا)

MOCKBA

که کتابخانه‌ها نقش مهمی در توسعه فرهنگ دارند به ارتباط فیمابین کتابخانه‌ها و فرهنگ پرداخته شد.

نقay لینخاچو رئیس هیئت مدیره بنیاد فرهنگی شوروی نقش کتابخانه‌ها را بدین ترتیب عنوان می‌نماید.

«کتابخانه‌ها درجه اول اهمیت را در بافت فرهنگ دارند. دانشگاه‌ها، انجمن‌ها و مؤسسات علمی می‌توانند موجود نباشد ولی اگر کتابخانه‌ها باشند فرهنگ نابود نخواهد شد.»

چهار هدف اصلی برنامه دهه جهانی یونسکو عبارتند از

- تقدیر از ابعاد فرهنگی در توسعه

- تحکیم و غنی کردن هویت‌های فرهنگی

- شرکت وسیع‌تر در زندگی فرهنگی

- ارتقاء همکاری فرهنگی بین المللی

کتابخانه‌ها می‌توانند و باید در رسیدن به این اهداف مهم جهانی کمک کنند. بدین منظور ایفلا در جهت سرویس دادن به خدمات کتابداری و بالا بردن شخصیت کتابخانه‌ها به عنوان بخشی از فرهنگ موضوع خود را به بررسی نقش کتابخانه در توسعه و اثر متقابل فرهنگ‌های جهانی اختصاص داد.

موضوع اصلی کنفرانس و ۸ بخش موضوعی که ذکر آن رفت با هم مرتبط است. این عناوین راه حل‌های مشکلات موجود و مشکلات بررسی شده در کنفرانس اسکهلیم (۱۹۹۰) را توسعه و تکمیل می‌کند و در انطباق با اهداف تشکیل دهندگان، جنبه‌های آموزشی غالب آمده است.

کوشش‌های جدی در زمینه آموزش و پرورش و اطلاعات لازم است تا عنصر فرهنگی ابداعات تکنولوژی و علمی آشکار گردد. تربیت کادر مشغول علمی و فنی در کنار توسعه و همزمان جذب متخصصین در زمینه علوم انسان و کادر خلاق فرهنگی در تهیه، تشخیص و ارزیابی پروژه‌های فنی و علمی ابداعی باید سازماندهی شود.

جنبه‌های مثبت و منفی ازدیاد اطلاعات و ارتباطات دوربرد و تکنولوژیهای سمعی و بصری

پنجاه و هفتمین کنگره بین المللی ایفلا در تاریخ ۲۴ - ۱۸ اوت در مرکز کنگره‌ها واقع در مسکو با پیام میخائیل گورباچف آغاز به کار کرد.

«کتابخانه ادراک و ارتباطات متقابل را گسترش می‌دهد و دسترسی گسترده به اطلاعات در جهت ارتقاء موفقیت آمیز همکاری بین کشورها را در محدوده انسانی - اقتصادی و سیاسی میسر می‌سازد. برای شرکت کنندگان در پنجاه و هفتمین کنفرانس ایفلا آرزوی موفقیت و همکاری مؤثر بسود ادامه صلح و یک دنیای آزاد و کامیاب را می‌نمایم.»

ایفلا انجمن غیر دولتی بین المللی و مستقلی است که در سال ۱۹۲۷ با اهداف ارتقاء تفاهم جهانی، همکاری، بحث، تحقیق و توسعه در زمینه فعالیتهای کتابداری و اطلاع رسانی تاسیس شد و جزء سازمان‌هایی است که دو طبقه اول یونسکو قرار دارد و اخیراً ۱۳۰۵ عضو (شامل انجمن و مؤسسه) از ۱۳۲ کشور را شامل می‌شود. فعالیت ایفلا از طریق برنامه‌های مرکزی، بخش‌های مختلف و میزگردها انجام می‌گیرد. هسته مرکزی برنامه‌ها شامل

- ۱ - کنترل کتابشناختی جهانی و ماشینی کردن اطلاعات جهانی (UBCIM)
 - ۲ - دسترسی جهانی به انتشارات (UPA)
 - ۳ - نگهداری و حفاظت مجموعه‌ها (PAC)
 - ۴ - داده‌های جاری و ارتباطات دوربرد جهانی (UDT)
 - ۵ - توسعه کتابداری در جهان سوم (ALP)
- در کنگره امسال ۸ بخش و ۱۱ میز گرد تشکیل شد که در رابطه با عناوین زیر بود:

- کتابخانه‌های تحقیقی عمومی - کتابخانه‌های تخصصی - کتابخانه‌های عمومی - کنترل کتابشناختی - مجموعه‌سازی و خدمات - مدیریت و تکنولوژی اطلاعات - آموزش و پرورش و تحقیق - فعالیتهای منطقه‌ای.

موضوع و زمینه اصلی کنفرانس در رابطه با اعلام برنامه دهه ۱۹۹۷ - ۱۹۸۸ یونسکو یعنی دهه جهانی ارتقاء توسعه فرهنگی بود و از آنجا

و نتایج فرهنگی آن را نیز باید در نظر داشت.

مشکلاتی که در این رابطه می‌تواند توسط کوشش‌های کتابداران حل شود عبارت است از:

- گسترش اثر متقابل فرهنگها و اثرات مدرنیزه

شدن با ارزشهای فرهنگی و راه‌های زندگی

- تقویت و تحکیم شخصیت فرهنگی مردم

- ارتقاء حفظ مجموعه‌ها و توسعه زبان‌های اقلیت

- همکاری فرهنگی بین المللی، ایجاد هویت و

غلبه کردن بر موانعی که تفاهم متقابل بین

فرهنگها را به تأخیر می‌اندازد.

عناوین اصلی مورد بحث برای حل مشکلات مطروحه در فوق عبارت بودند از:

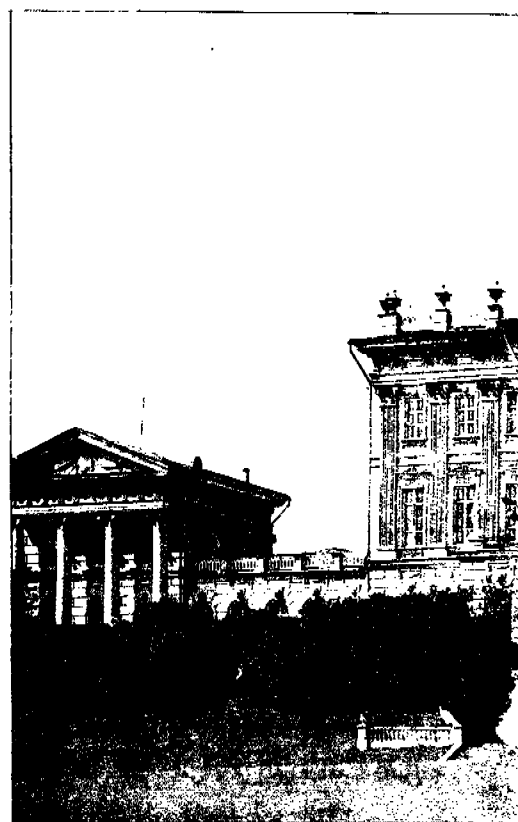
۱ - شناخت و درک یکدیگر

کتابخانه‌ها به عنوان مراکز فرهنگی

علم بدون مرز

کتابخانه‌ها و تفکر جدید

کتابخانه و هنر جهانی

۲ - نقش کتابخانه‌ها در کشورهای چند

ملیتی

خدمات کتابخانه به جمعیت‌های چند

ملیتی

۳ - کتابداران بعنوان حافظان مصالح

عمومی ملل

۴ - تبادل بین المللی کتاب به عنوان نوعی از

اغای فرهنگی متقابل

۵ - کودکان به عنوان قدرت‌های خلاق قرن

۲۱

نقش کتابخانه‌ها در پرورش بین المللی

کودکان و نوجوانان

پرورش ظرافت طبع و نقش کتابخانه

۶ - دسترسی به منابع اطلاعاتی جهانی

فرهنگ بوسیله روشهای تکنولوژی جدید

شبکه‌های بین المللی کتابخانه

۷ - نگهداری و حفاظت مواد مکتوب به

عنوان وسایل برای حفظ میراث فرهنگی

جهان

۸ - کتابداران و سیستم ادامه تحصیلات

عناوین فوق از طریق ارائه مقالات متعدد (حدود ۱۵۰ مقاله) از کشورهای مختلف بررسی شد. از این تعداد ۸۰ مقاله موجود است که به ترتیب ترجمه و در اختیار علاقه‌مندان قرار خواهد گرفت.

علاوه بر ارائه مقالات؛ کار در کارگاه پیش‌بینی شده بود و بازدید از کتابخانه‌های مختلف مسکو جزء برنامه‌های کنفرانس بود. در این رابطه بازدید از کتابخانه عمومی مرکزی مسکو و کتابخانه لنین انجام شد.

در کنار کنگره نیز نمایشگاهی از کتب، تجهیزات کتابخانه و تکنولوژی اطلاعات تشکیل شد. نمایشگاه امسال را سیستم‌های کامپیوتری کتابخانه و دیسک‌های CD-ROM تسخیر کرده بود.

تعداد شرکت کنندگان ایرانی در کنگره امسال قرار بود ۳۲ نفر باشد که از این تعداد ۲۲ نفر به کنگره آمدند نکته مثبتی که در مورد هیئت ایرانی به چشم می‌خورد حضور فعال خانم‌ها در این کنگره بود. از ایران جمعاً ۱۴ زن در کنگره شرکت داشتند که همگی با تحصیلات بالا و بسیار فعال می‌نمودند.

یکی از نکات قابل توجه این سفر که در کنار کنفرانس تجربه شد. عشق عمیق مردم مسلمان جمهوری‌های مختلف بخصوص آذربایجان شوروی به ایران و اسلام بود. بطوری که در طی دوران اقامت بارها مشاهده شد که با توجه به فرم پوشش اسلامی، زن و مرد دور ما جمع شده و کلمه ایران را بر زبان می‌آوردند. ترک زبان‌ها بلافاصله به ترکی مشغول صحبت می‌شدند. و اولین کلام، سلام علیکم بود. در این مدت تعداد حداقل ۲۰ نفر به ما مراجعه کرده و درخواست دعوتنامه برای آمدن به ایران داشتند. برخی ایرانی الاصل بودند مثل خانم لیلا حیدرالا که می‌گفت پدرش اهل مازنداران بوده و وصیت

کرده در خاک ایران دفن شود. اسامی ایرانی فراوانی در بین مردم مسلمان وجود داشت از جمله، دلشاد، ترانه، منانت، دلارا، ماه خانم، ثریا، آیدین، شاهرخ و...

زبان مشترک بین ما قرآن بود. بطوری که گاهی مردمی از ترکمنستان و یا ازبکستان از ما می‌خواستند که برایشان قرآن بخوانیم. برخی خواهش می‌کردند که فاتحه را به ایشان یاد بدهیم و یا سؤالاتی درباره چگونگی غسل، نماز و... داشتند. ما آیات را به عربی گفته و آنها به روسی می‌نوشتند و معنی آیات را به ترکی ترجمه می‌شد.

مردی از تاشکند بنام محمد حیدری می‌گفت مدرسه‌ای تشکیل داده و بارها تقاضای فرستادن معلم از جمهوری اسلامی ایران را داشته است و دستمزد معلم را نیز خود وی عهده‌دار شده است ولی از سوی ایران اقدامی نشده بطوری که ناچار به تعطیل مدرسه شده‌اند.

مطالب فوق گویای این امر است که در شوروی زمینه بکری برای کار فرهنگی موجود است و نیاز به برقراری هر چه سریعتر ارتباط با این مردم است. نیازهایشان را می‌توان به موارد زیر طبقه‌بندی کرد:

مترجم قرآن به زبان آذربایجانی

ایجاد کرسی زبان فارسی در دانشگاه باکو

تشکیل کلاس زبان فارسی با معلم ایرانی برای علاقمندان در سطوح پایین تر جهت گسترش زبان و ادبیات فارسی

۱. ۱. Universal Bibliographic

Control & International MARC

۲. Universal Availability of

Publications

۳. Preservation & Conservation

۴. Universal Dataflow & Tele

communications

۵. Advancement of Librarianship in

The Third world